

سبک‌شناسی شعر کودک براساس منتخبی از آثار مصطفی رحماندوست (با تکیه بر اشعار گروه سنی الف و ب)

توران عفری، رحیمه چولانیان*، صادق ابراهیمی کاوری

گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده علوم انسانی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران.

آذر ۱۴۰۲، دوره ۱۶، شماره پیاپی ۹۱، صص ۲۰۸-۱۸۷

DOI: 10.22034/bahareadab.2023.16.7137

نشریه علمی سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی

(بهار ادب)

چکیده:

زمینه و هدف: مصطفی رحماندوست از برجسته‌ترین و نام‌آورترین شاعران معاصر در عرصه ادبیات بویژه شعر کودک است. هدف اصلی این جستار بررسی شگردها و ویژگیهای سبکی این شاعر کودک در سه سطح زبانی، ادبی و فکری میباشد تا بتوان اصلیتین ویژگیها و شاخصه‌های سبکی شاعر را مورد توجه قرار داد.

روش مطالعه: پژوهش پیش رو به شیوه توصیفی-تحلیلی بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای و روش سندکاوی انجام شده است. جامعه آماری و محدوده پژوهش در این مقاله گزیده‌ای از آثار شعری رحماندوست در حوزه ادبیات کودک بویژه گروه سنی الف و ب میباشد.

یافته: رحماندوست در سطوح سه‌گانه زبانی، ادبی و فکری از کلمات ساده و زودفهم، صور خیال متناسب، و نکات تعلیمی، آموزشی، اخلاقی و دینی بهره گرفته است.

نتیجه‌گیری: در سطح زبانی، کلمات تا حد بسیار زیادی متناسب با سن کودکان، خالی از تعقید، دشواری و ضعف تألیف، بهره‌گیری از اصطلاحات و کلمات روزمره، عامیانه و گاه ضرب‌المثلهای بسیار ساده جهت افزایش سطح لغوی و گنجینه واژگان کودکان است. در سطح ادبی تکرار، تشخیص (جاندارانگاری) و تشبیه به میزان بیشتری جهت آموزش مفاهیمی چون رنگها، فصلها، محیط طبیعی، آموزش قانون، نکات اخلاقی مانند نوع‌دوستی، عطف و مهربانی، و توجه به قدرت خداوند مورد استفاده قرار گرفته است. مجاز، دیگر انواع استعاره‌های دیرپاب و کنایه کاربرد بسیار محدود و مختصری در اشعار رحماندوست در حیطه مورد بررسی دارند. رحماندوست در سطح فکری با محور قرار دادن آموزش نکات اخلاقی، احترام به والدین، توجه به حضور خداوند در جهان هستی و مفاهیم مذهبی سعی در آموزش رنگها، فصلها، غذاها، حیوانات و... بصورت غیرمستقیم دارد.

تاریخ دریافت: ۱۷ آذر ۱۴۰۱

تاریخ داوری: ۲۲ دی ۱۴۰۱

تاریخ اصلاح: ۱۰ بهمن ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش: ۲۰ اسفند ۱۴۰۱

کلمات کلیدی:

ادبیات معاصر، سبک‌شناسی، شعر کودک، مصطفی رحماندوست

* نویسنده مسئول:

Ra.Choulanian1349@iau.ac.ir

۰۱۱۲ ۵۳۳۶۰۱۱۲ (+۹۸ ۶۱)

ORIGINAL RESEARCH ARTICLE

Stylistics of children's poetry based on a selection of Mustafa Rahmandost's works (based on the poems of age groups A and B)

T. Afri, R. Cholanian*, S. Ebrahimi Kavari

Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Humanities, Abadan Branch, Islamic Azad University, Abadan, Iran.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 08 December 2022

Reviewed: 12 January 2023

Revised: 30 January 2023

Accepted: 11 March 2023

KEYWORDS

contemporary literature. Stylistics. Children's poetry. Mostafa Rahmandost

*Corresponding Author

✉ Ra.Choulanian1349@iau.ac.ir

☎ (+98 61) 53360112

ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVES: Mostafa Rahmandoost is one of the most prominent and famous contemporary poets in the field of literature, especially children's poetry. The main purpose of this essay is to investigate the methods and stylistic features of this child poet in three linguistic, literary and intellectual levels so that we can pay attention to the main features and stylistic features of the poet.

METHODOLOGY: The upcoming research will be carried out in a descriptive-analytical way based on library studies. The statistical community and scope of the research in this article is a selection of Rahmandoost's poetic works in the field of children's literature in the age group A and B.

FINDINGS: The findings of the research indicate that Rahmandoost used simple and easy-to-understand words, appropriate images and didactic, educational, moral and religious points at the three levels of language, literature and thought.

CONCLUSION: The results of the research indicate that at the linguistic level, the vocabulary of Rahmandoost is very much appropriate for the age of the children, free of superstition, difficulty and weakness of composition, use of everyday terms and words, slang and sometimes very simple proverbs to increase the lexical level and Children's vocabulary. At the literary level, repetition among the images of recognition (animation) and simile is used to a greater extent to teach concepts such as colors, seasons, natural environment, law education, moral points such as altruism, affection and kindness, attention to God's power, etc. Is. Allowed, other types of far-seeing metaphors and irony have a very limited and brief use in Rahmandoost's poems in the studied area. At the intellectual level, Rahmandost tries to teach colors, seasons, foods, animals, etc. indirectly by focusing on teaching moral points, respecting parents, paying attention to God's presence in the universe, and religious concepts.

DOI: [10.22034/bahareadab.2023.16.7137](https://doi.org/10.22034/bahareadab.2023.16.7137)

NUMBER OF REFERENCES	NUMBER OF TABLES	NUMBER OF FIGURES
 50	 0	 0

مقدمه

سرودن برای کودکان یکی از دل‌انگیزترین و در عین حال دشوارترین نوع مهارت‌های شاعری است؛ چراکه برای کودکان سرودن امری ساده و آسان نیست و هر شاعری براحتی از عهده آن بر نمی‌آید؛ تا جایی که میتوان گفت اشعار موفق در زمینه کودکان نیازمند آن است که شاعر مهارت‌های کلامی و زبانی کودکان، طراز بینش و نگرش متناسب با روانشناسی شخصیتی و سن‌وسال کودکان و ادبیات تصویرآفرین خاص آنان را بخوبی درک و دریافت نموده باشد؛ در بررسی نسبی شعر کودک، این نکته کاملاً واضح است که شاخصها و مؤلفه‌های سبکی این اشعار در حوزه زبان، بلاغت و محتوا با سبک‌های مختلف شعر بزرگسال، تفاوت بنیادین و اساسی دارد و دارای ساختار خاص خود است؛ از آنجا که مصطفی رحماندوست را بعنوان یکی از شاعران برجسته ادبیات کودک بویژه شعر کودک میشناسیم و نیز با توجه به شاخصه‌های سبکی منحصر بفرد این شاعر که سبب اقبال و جذب مخاطبان بسیاری در گروه‌های سنی کودک نسبت به آثار وی شده است، وی را میتوان از پرکارترین و موفقترین نام‌آوران عرصه شعر کودک در دوران معاصر به حساب آورد. تنوع و تعدد آثار وی در زمینه ادبیات کودک در قالب‌های گوناگون شعر، داستان، نمایشنامه و... گواه این مدعاست. برجستگی آثار شعری رحماندوست از دیدگاه کمی و کیفی، او را به یکی از شاعران مطرح شعر کودک تبدیل کرده است. فضای فکری موجود در اشعار رحماندوست، کاربردها و ویژگی‌های زبانی، و توجه به صور خیال مناسب سبب شده است اشعار وی مجال مناسبی را برای بررسی شاخصه‌های سبکی فراهم آورد. بدین معنا که اشعار وی به لحاظ سبک‌شناسی شامل گزاره‌ها و مؤلفه‌هایی است که تا کنون بصورت مستقل، کامل و همه‌جانبه مورد توجه قرار نگرفته است؛ مسئله اصلی در جستار پیش رو آن است که شاخصه‌های سبکی در اشعار کودک مصطفی رحماندوست را بر اساس ویژگی‌های زبانی، ادبی و فکری مورد تحلیل و واکاوی قرار دهیم. بر این اساس پرسش اصلی در این مقاله آن است که اصلیت‌ترین شاخصه‌های سبکی در وجه، زبانی، ادبی و فکری در شعر کودک از مصطفی رحماندوست کدام است؟ فرضیه پژوهش پیش رو آن است که رحماندوست در سطوح سه‌گانه زبانی، ادبی و فکری از کلمات ساده و زودفهم، صور خیال متناسب و نکات تعلیمی، آموزشی، اخلاقی دینی بهره گرفته است.

ضرورت و سابقه پژوهش

این مقاله با در نظر داشتن شاخصه‌ها و مؤلفه‌های سبک‌شناسی در سه سطح زبانی، ادبی و فکری بر آن است که ویژگی‌های شعرهای مصطفی رحماندوست را مورد مطالعه قرار دهد و سبک، زبان، عناصر بلاغی و ویژگی‌های فکری و محتوایی آنها را توضیح دهد. بی‌شک کشف و شناخت اصول و معیارهای آثاری که پرداخت موفق داشته‌اند و از عهده برقراری ارتباط با مخاطبان خود به نحو شایسته برآمده‌اند، در مشخص ساختن ضروریات و بایسته‌های مورد نیاز مخاطب از جمله مخاطبان کودک در عرصه شعر و ادبیات بسیار راهگشا خواهد بود. بر این مبنا جستار حاضر بر آن است با بررسی شاخصه‌های سبکی در اشعار کودک مصطفی رحماندوست، بعنوان یکی از فعالترین و موفقترین شاعران حوزه شعر کودک، میزان موفقیت وی در تعامل با کودکان و اثرگذاری بر ذهن، زبان و قوه خیال آنان را تجزیه و تحلیل نماید.

در خصوص سبک‌شناسی اشعار کودکانه مصطفی رحماندوست تا کنون پژوهشهایی بصورت پراکنده و مختصر انجام گرفته است که هر یک از منظری خاص مثلاً بررسی موسیقی شعری و یا صور خیال به تحلیل آثار و سروده‌های کودکانه رحماندوست توجه نموده است؛ اما پژوهشی که بصورت کامل و همه‌جانبه به تحلیل مؤلفه‌ها و گزاره‌های

سبکی در سه سطح زبانی، ادبی و فکری پرداخته باشد تا زمان انجام این پژوهش، منتشر نشده است. از میان جستارهای انجام‌شده میتوان به اهمّ موارد زیر که تا حدودی با پژوهش حاضر مرتبط میباشند اشاره نمود: گرجاهی و دیگران (۱۳۹۹) در مقاله «بررسی تطبیقی ساختار موسیقایی شعر کودک عربی و فارسی»، با بررسی اشعار شاعران مطرح ادبیات کودک از جمله رحماندوست، به این نتیجه رسیده‌اند که ساختار موسیقایی یکی از مؤلفه‌های زبانی مهم در انتقال محتوای شعری به مخاطب در گروه‌های سنی کودکان به حساب می‌آید. نجفی بهزادی و دیگران (۱۳۹۷) در مقاله «بررسی و طبقه‌بندی تصاویر مربوط به مفهوم خدا در شعر کودک بر اساس طبقه‌بندی ایماژهای سه‌گانه تخیلی - واقعی، تخیلی - کشتی و توصیفی» به بررسی القاب و عناوین خدا در میان اشعار سی شاعر (نه شاعر زن و بیست‌ویک شاعر مرد) پرداخته‌اند. صادق‌زاده و زارع بیدکی (۱۳۹۶) در مقاله «بررسی ویژگی‌های زبانی شعر ناب کودک در اشعار رحماندوست»، نتیجه گرفته‌اند که در شعر ناب کودک، از عناصر شاعرانه با محدودیتهای زبانی خاص بهره گرفته میشود و رحماندوست از زبان شاد و ریتمیک با مضامین طنز، شادی‌آفرین بهره گرفته است. اسکویی و خانی‌پور (۱۳۹۵) در مقاله «شیوه‌های زبانی و ادبی ویژه مصطفی رحماندوست در خلق تصاویر اشعار آموزش محور کودکان»، نتیجه گرفته‌اند که کارکردهای حسی تصاویر موجود در اشعار کودکان رحماندوست همراه با تواناییهای تجربی، عاطفی و تخیلی این اشعار در پرورش و تقویت مفاهیم تربیتی مدنظر شاعر تأثیرگذار بوده‌اند. پورالخاص و باقری (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «سیر تشبیه در شعر کودک و نوجوان؛ با محوریت آثار پنج شاعر مطرح حوزه شعر کودک» به این نتیجه رسیده‌اند که تشبیه مجمل بیشتر مورد توجه نویسندگان قرار گرفته است و از حسّ بینایی بیشتر برای ساختن تشبیه بهره گرفته شده است. عبداللهیان و رضی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «عنصر روایت در ترانه‌های کودکان مصطفی رحماندوست» به این نتیجه رسیده‌اند که رحماندوست در ساختار اشعارش از پیرنگ کلاسیک بهره گرفته است؛ قهرمانان منفرد، فعال، کانون روایتی من دانای کل و محدود، زبان عامیانه و لحن گفتاری برون‌گرا به شیوه مینیمالیست از ویژگیهای روایتی اشعار کودکان این شاعر طبق یافته‌های موجود در این پژوهش است. ارمغان (۱۳۸۵) در مقاله‌ای با عنوان «صورخیال در شعر رحماندوست» ضمن توجه به تفاوت موجود میان جنبه‌های خیال‌انگیز در کلام کودک بویژه شعر کودکان، وجوه گوناگون از صورخیال اعم از تشبیه را در اشعار گروه سنی کودکان و نوجوانان از رحماندوست را مورد بررسی قرار داده‌اند و نتیجه گرفته‌اند که میان صور خیال «تشخیص» و جاندارانگاری بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است.

روش مطالعه

پژوهش پیش رو گزارشی است از یک مطالعه توصیفی - تحلیلی بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای و روش سندکاوی بر اساس بررسی شاخصه‌های سبکی در اشعار کودک از مصطفی رحماندوست در حوزه سبک زبانی، ادبی و فکری. در میان آثار پرشمار این شاعر، تعداد اشعار ماندگار و مجموعه‌های پراقبال از لحاظ تجدید چاپ و توجه مخاطبان مورد توجه قرار گرفته است. اشعار مورد نظر بیشتر از گروه سنی الف و ب گزینش شده است. لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر از ارائه آمار خودداری نموده‌ایم؛ نمونه‌ها بصورت روشمند و با بهره‌گیری از شیوه تصادفی انتخاب و تحلیل شده‌اند.

بحث و بررسی

اشعار کودک از نظر زبانی، ادبی و محتوایی حائز ویژگیهایی است که آن را از شعر بزرگسال متفاوت میکند. نمونه‌های موفق از شعر کودک حاکی از آن است که شاعران این عرصه بصورت کاملاً دقیق و آگاهانه‌ای بر ظرائف

و ویژگیهای زبانی، ادبی و محتوایی مناسب با روحیات کودکان اشراف داشته و به کمک کاربرد ویژگیهای اثرگذار در سطوح زبان، تخیل و صور بلاغی و محتوای همسو و همجهت با نیازهای مخاطبان، سبب ایجاد احساس لذت در وی شده و توانسته‌اند سبب اثرگذاری بر مخاطبان شوند. نتایج نشان می‌دهد مصطفی رحماندوست در این زمینه شاخصه‌های سبکی مختص به خویش را دارد که در ادامه تعدادی از ویژگیهای پرکاربرد و بعضاً شاخص زبانی، ادبی و فکری را در سروده‌های کودکانه این شاعر مورد تحلیل قرار خواهیم داد.

مصطفی رحماندوست (۱۳۲۹) متولد شهر همدان است که به قول خود هنگامی که کلاس پنجم ابتدایی بود، برای نخستین بار به استعداد شاعری خود پی برد. سال ۱۳۴۱ موفق به دریافت مدرک دیپلم در رشته ادبی شد و پس از آن برای ادامه تحصیل در رشته ادبیات فارسی وارد دانشگاه تهران شد و در سال ۱۳۵۲، دانش‌آموخته شد. رحماندوست پس از انقلاب اسلامی وارد صدا و سیما شد و مدیریت برنامه کودک را در سازمان صدا و سیما بر عهده گرفت. در سال ۱۳۶۹ موفق به دریافت مدرک کارشناسی ارشد در رشته زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه فردوسی و پس از آن دکترای افتخاری در پژوهشهای ادبی را دریافت نمود. از رحماندوست آثار بسیار زیادی بویژه در حوزه شعر، داستان، و نمایشنامه در خصوص ادبیات کودک و نوجوان بر جای مانده است؛ آثاری که علاوه بر اقبال عمومی، سبب دریافت جوایز متعددی شد از جمله برگزیده یونسکو در ایران به دلیل کوشش برای گسترش مفهوم صلح در بین کودکان، لوح زرین برای کتاب *لالایی عاشورا*، لوح افتخار برای کتاب *«بازگشت»*، برگزیده سه دوره جشنواره کتاب سال به منظور خلق مجموعه آثار «دوستی شیرین»، و «ریشه در خاک»، برگزیده جشنواره دفاع مقدس و... (صادق‌زاده و زارع بیدقی، ۱۳۹۳: صص ۷۷ - ۷۸). همچنین در جشنواره کتاب کانون پرورش فکری کودکان و نوجوان، رحماندوست برای کتابهای «دوستی شیرین است»، «شاخه‌ها در باد ریشه‌ها در خاک» و «چکه‌چکه اشک» موفق به دریافت دیپلم افتخار شد و برای کتاب «موش نوازنده»، «خیاطباشی» «سه قدم دورتر شد از مادر» و «صدای ساز می‌آید» لوح تقدیر دریافت کرد.

سبک‌شناسی آثار منظوم مصطفی رحماندوست

سطح زبانی

حذف نقش‌نما: نقش‌نماها یا حرفها «تکواژها یا واژه‌هایی هستند که معنی مستقلی ندارند و برای پیوند دادن گروه‌ها یا جمله‌ها با یکدیگر یا نسبت دادن کلمه‌ای به کلمه‌ای یا جمله‌ای به جمله‌ای یا مشخص نمودن نقش کلمه در جمله به کار می‌روند» (انوری و احمدی گیوی، ۱۳۸۹: ۲۴۸). در شعر بزرگسال، حذف نقش‌نماها به دلایلی چون هنجارگریزی، وزن شعری، تقویت ظرافت و زیبایی ادبی و... قابل توجیه است، اما در شعر کودک و نوجوان بویژه در گروههای سنی «الف» و «ب» به دلیل ایجاد اخلال در دریافت معنای شعری، حذف نقش‌نماها به نوعی به ساختار زبانی جمله آسیب وارد مینماید؛ اما رحماندوست با هنرمندی تمام توانسته است گاه این نقش‌نماها را حذف کند، بدون آنکه آسیبی به بافت زبانی جمله یا ابهامی در معنا ایجاد شود:

«از خواب صبح بگذر / پرواز کن کیوتر / [به] دنبال آب و دانه / هر گوشه‌ای بز سر» (دوستی شیرین است).

اما گاه نقش‌نمای اضافه بصورت زائد در جمله به کار برده میشود. در شعر زیر کاربرد نقش‌نمای اضافه «بر» نوعی ناهنجاری را در شرایط ایجاد نموده است:

«تا اینکه خواب گرم و شیرین / مهمان شود بر چشمهایت / میخورد به چشم تو / هرچه، هرکه، هر کجاست / آفریدگار آن / مهربان خدای ماست» (چشمه نور).

برجسته‌سازی زبانی: یکی از برجسته‌ترین کارکردهای هنر، ایجاد نگرشی تازه به پدیده‌های مأنوس و مألوف در مخاطب است. «رسالت هنر با توجه به دیدگاه فرمالیستها هم این است که دید ما را به اشیا و محیط پیرامون، تازه کند و پرده نامرئی عادت را از چشمها کنار بزند. هنر و ادبیات برای این کار از شیوه‌های آشنایی‌زدایی یا هنجارگریزی و برجسته‌سازی زبانی بهره میبرد. این نوع تصویرآفرینی هم باید بگونه‌ای باشد که دو اصل جمال‌شناسی و رسانگی در آن رعایت شود» (شفیعی کدکنی، ۱۳۶۸: صص ۱۳ - ۱۴). نمونه‌هایی از این برجسته‌سازی زبانی را میتوان در اشعار رحماندوست مشاهده نمود:

اون چیه ویزویز می‌کنه / نیش داره جیزجیز می‌کنه / روی گلها میشینه / شیرۀ گل میچینه (اون چیه؟ اون کیه؟).
عبارت «شیره چیدن» به قیاس «گل چیدن».

استفاده از واژه «شلوار جین» نوعی برجسته‌سازی زبانی در ابیات زیر است:

بزرگ که شد بلوز گلدار میپوشه / دامن چین‌چین میپوشه / یا شلوار جین میپوشه (ترانه‌های نوازش).
میخنده گل با خنده‌هاش / چهچه بلبل میخره (ترانه‌های بابا).

که عبارت چهچه خریدن، در عبارت بالا قابل توجه است.

استفاده از واژه «قاب» برای «چشم» و نسبت دادن «چیدن» به «نگاه» و نیز استفاده از صفت «نرم» برای توصیف اوقات و لحظه‌ها در مثال زیر از دیگر نمونه‌های برجستگی زبان به شمار می‌آید:

تو قاب چشمم نشست / پنجره‌ها رو زود بست (دوستی شیرین است).

با نگاهش انگار / برگها را میچید (فصل بهار بنویس).

لحظه‌های نمناک و نرم (همانجا).

باران که افتاد / خورشید تابید (زیباتر از بهار).

باغ از باد لبریز است (بابا آمد نان آورد).

سطح آوایی: دستگاه آوایی را میتوان شامل موسیقی بیرونی، کناری و درونی دانست. وزن از عناصر مهم موسیقی شعر به شمار می‌آید. به گفته رحماندوست در شعر کودک دو نوع وزن استفاده میشود: ۱- وزن هجایی؛ ۲- وزن عروضی. وزن هجایی اغلب در شعر خردسال به کار میرود، اشعاری که والدین یا مربیان برای کودک میخوانند. اوزان عروضی برای گروه‌های سنی بالاتر استفاده میشود. طول مصرعها در شعر کودک لازم است کوتاه باشد و اوزان سالم برای کودکان مناسبتر از اوزان غیرسالم است (رک رحماندوست، ۱۳۷۰: ۶۶). در بحث اوزان عروضی، به نظر میرسد رحماندوست از اوزان متداول شعر کلاسیک، که هر چهار مصرع از آنها بصورت سه یا چهار رکن و بطور کلی یک بیت مسدس یا مثنی است، استفاده چندانی نکرده است؛ این بدان معناست که رحماندوست اوزان عروضی سنتی را برای مخاطبان کودک مناسب ندیده است؛ گرچه بهره‌گیری از اوزان عروض سنتی در کنار کلمات ساده و روان، و کوتاهی وزن و استفاده از بحر خفیف، توانسته است شعر او را از حالت سنگینی و ثقیلی دور نموده و آن را مناسب زبان کودکان نماید؛ او در شعر «نارنگی» آورده است:

کندن پوست من آسان است / میوه‌ای از شمال ایرانم / مثل لیمو و مثل نارنجم / باب دندان پیرمردانم / اسم من هم جناب نارنگی است / فصل پاییز روزگار من است / دوستم پرتقال هم خوب است / هر کجا باشم او کنار من است (صد دانه یا قوت).

شعر بالا در بحر خفیف سروده شده است. وزن شعر فعلاتن، فاعلاتن، مفاعلهن فعلن

از دیگر اوزان پرکاربرد کلاسیک که رحماندوست به آن توجه نموده است بحر متقارب مثنی محذوف است:

بنام خداوند هر دو جهان / خداوند بخشنده و مهربان / خدایی که پروانه را آفرید / گل و خنده و خانه را آفرید / به پروانه بالی پر از رنگ داد / به گل ... (به نام دوستم خدا)
در اشعار رحماندوست میتوان شاهد نمونه‌هایی بود که هر مصراع یا بخش آن تنها از یک رکن فاعلاتن تشکیل شده است:

گرد و گنده / سبز و زیبا / آمده تا / خانه ما / توی آن هم / سرخ و خوشبو / نرم و شیرین / خربزه نه / هندوانه است / تخم‌هایش / دانه دانه است (همان).

استفاده از سه هجای بلند برای یک مصراع:

به به به / به / رنگین است / خوشمزه و شیرین است و رویش زرد است / بیمار است / لپش سرخ تبار است / مغزش را چون بادام / بشکن زود دام دام دام (صد دانه یاقوت).

نمونه‌ای از اوزان هجایی:

تاتی تاتی کن / قریون پاهات / قریونت برن / مامان و بابات / قریون قدت / تاتی تاتی تا / هی برو برو / هی بیا بیا (ترانه‌های شهر زیبا).

رحماندوست هم از اوزان عروضی سنتی و هم از اوزان هجایی و عامیانه بویژه در شعر کودک استفاده کرده است. از اوزان پرکاربرد عروض سنتی شامل:

فاعلاتن مفاعیلن فع لن: حرف من را تو خوب میفهمی / خودت اما همیشه خاموشی (موسیقی باد) / آب آبی است، آسمان آبی است / موج دریای بیکران آبی است (گل لبخند و سلام).

فاعلاتن مفعولن: دانه‌ای که تنها بود / توی خاکها خوابید / توی خواب شیرینش / خواب میوه را میدید (بابا آمد، نان آورد).

صبح بود و روی گل / باز هم کمی نم داشت / گل به روی گلبرگش / قطره‌های شبنم داشت (فصل بهار بنویس)
مفعولن: به به به / رنگین است / خوشمزه و شیرین است / هو هو هو این باد است / میگرده آزاد است (بابا آمد نان آورد)

مستفعلن فعل: خورشید اگر نبود / چیزی دگر نبود / از نور و نان و آب / دیگر خبر نبود (باغ مهربانیها)

پرپر زد و پرید / پروانه‌ای قشنگ / روی گل نشست / زیبا و سرخ‌رنگ (صد دانه یاقوت)

مستفعلن مستفعلن فع: شب شد هوا تاریک شد باز / چشمک زند بر من ستاره / رخ مینماید ماه زیبا / از زیر ابر پاره پاره (چشمه نور).

فاعلاتن فاعلاتن فاعلن: صبح بود و آب بود و باد بود / ساحل از آواز دریا شاد بود / هیچکس در ساحل دریا نبود / یا مثل من کسی تنها نبود (فصل بهار)

خواهرم در کوچه بازی میکند / از کنار پنجره میبینمش / او گل خوشبوی دنیای من است / با لبانم صبح و شب میچینمش (آسمان هنوز آبی است).

اوزان پرکاربرد شعر عامیانه

فاعلاتن فع لن: در کویر خالی / کلبه‌ای خواهم ساخت / داخل آن کلبه / فرش خواهم انداخت (کوچه‌های آبی).

مستفعلن فع: دی آمد و شب / فصل زمستان / فصلی که با آن / برف است و باران (زمستان)

خوب و عزیز / ایران زیبا / پاینده باشی ای خانه ما (صد دانه یاقوت).

مستفعلن فعولن: دیشب که قصه میگفت / مادر بزرگ پیرم / آن لحظه من برایش / میخواستم بمیرم (باغ مهربانیها).
مستفعلن فعولن: شب شد و باز دوباره / پیدا شده ستاره / ماه دوباره تابیده / روز چی شده؟ خوابیده (بابا آمد، نان آورد).

خانه مرغ کجاست؟ لانه موش کجا؟ خانه گربه کجاست؟ جای خرگوش کجا؟ (صد دانه یاقوت).

موسیقی کناری (قافیه با مصوت کوتاه)

او چون شقایق بود / چون سوسن و سنبل / چون میخک و لاله / چون یک گلستان گل (چشمه نور) لا لا لا
گل خشخاش / لالا لالا گل میخک / لالا لالا گاساعت، ستاره میزنه چشمک (پشت این پنجرهها) ای قصه ساز
پیروز / پیروزی مبارک / خرم بهار فتح است / از کوشش تو اینک (چشمه نور)
قافیه با مصوت بلند: عجب قدی، عجب چشمی خدایا / چه لبهایی چه دندانانی چه زیبا (پشت این پنجرهها) میخزد
آرام / سوسمار و مار / میخزد تمساح / وقت گشت تار (زیباتر از بهار).
خواههای خوب میدیدم / تا صبح تو خواب میخندیدم (دوستی شیرین است).
تکرار: تکرار یکی از ویژگیهای است که سبب افزایش موسیقی شعر میشود و از آنجا که موسیقی را میتوان یکی
از وجوه لازم و ضروری شعر کودک به شمار آورد، شاعر کودک به جهت تأثیرگذاری، خوش آوا ساختن کلام و ایجاد
توازن میتواند بخوبی از آن بهره گیرد. نمونه‌های موفق از این بازیهای زبانی در شعر رحماندوست قابل مشاهده
است.

تکرار کلمه: این شیوه بویژه در لالاییها بسیار مورد استفاده شاعر قرار گرفته است.

تق تق تق بر در زد / بابا از بیرون آمد / رفتم در را وا کردم / شادی را پیدا کردم (بابا آمد نان آورد).

تق تق دسته کلید / و کلیدی چرخید / قفل در وا کرد / پشت سر در را بست (همان).

دو پر دو پر چهار پر / پر پر پر تا شد هفت (شاپرکم کجایی؟)

بخواب ای گل / گل مادر / گل دایی / گل خاله (پشت این پنجرهها).

گنجشک لالا / سنجاب لالا / آمد دوباره / مهتاب لالا (چشمه نور).

تکرار فعل:

میپرد گنجشک / میپرد قمری / میپرد بلبل / میپرد طوطی (زیباتر از بهار).

تکرار نهاد (مسندالیه):

این برگ افتاد / آن برگ افتاد / یک برگ سرخ است / یک برگ زرد است / این برگ خشک است / این برگ سرد
است /

تکرار مسند:

فصل بهار سبز است / جنگل همیشه سبز است / سبز است رنگ کاهو / سبز است رنگ سبزه / سبز است چشم
آهو (رنگ و وارنگ از همه رنگ).

تکرار صفت یا قید: پرتقال اگر باشد / خوب خوب نارنجی است (رنگ و وارنگ از همه رنگ).

سفید، سفید، سفیدی / آن بالاها چی دیدی (همان).

گول نخوری یواش یواش / مواظب گربه‌ها باش (سه قدم دورتر از مادر).

آب باش آب / پاک پاک پاک (پرنده گفت به به).

تکرار واک:

همحروفی: تکرار یک صامت یا مصوت با بسامد بالا در جمله:

صامت ب: بز و بزغاله و بره (موسیقی باد)

صامت ل: لالا لالا گل سنبل (همان)

صامت ت: با دو دست و دیده‌ات با خطوط چهره‌ات (چشمه نور)

صامت «ک» و «گ»: من خواهری دارم که مثل گل قشنگ است / مثل عروسک، کوچک و خوش آب و رنگ است (کوچه‌های آبی).

همصدایی: تکرار یا توزیع مصوت در کلمات:

باد که می‌آید تاب میخوری / باران می‌آید آب میخوری (ترانه‌های لیلی پر).

تو بهترین دوست منی، قصه می‌گی، شعر می‌خونی، حرف می‌زنی (چند تا ستاره وای خدا).

تکرار (رد الصدر الی العجز): کلمه آغاز بیت در آخر بیت هم تکرار شود مانند:

چون گل، ولی نه / بالاتر از گل / لبخند او هست / زیباتر از گل / (باغ مهربانیها).

تکرار (رد الصدر الی الصدر): شد ابر تیره پنهان / از دیدگاه خورشید / خورشید بار دیگر / لبخند زد درخشید (پشت این پنجره‌ها).

جابجایی اجزای جمله

وضعیت قرار گرفتن ارکان جمله در سروده‌ها و اشعار کودکان باید بگونه‌ای باشد که ترتیب ارکان جمله تا حدّ ممکن رعایت شود. رحماندوست در اکثر سروده‌های خویش ترتیب کلام را حفظ کرده است:

پسری زیر درختی خوابید / لحظه‌ای بعد پسر خوابی دید (پرنده گفت به به)

موج بود و آب بود و باد بود / ساحل از آواز دریا شاد بود / تک درخت کوچکی هم داشتم / در کنارش بوته‌هایی کاشتم (فصل بهار بنویس).

یکی در کوچه‌مان آواز میخواند / صدایش مثل آب رودها بود (کوچه‌باغی زیباتر از بهار).

یک برگ سرخ است / یک برگ زرد است / این برگ خشک است / این برگ سرد است (صد دانه یاقوت).

تأخیر فاعل: دیشب که قصه می‌گفت / مادر بزرگ پیروم (باغ مهربانیها).

تأخیر مفعول: مادرم برمیداشت / زود می‌پخت آن را (همان).

تأخیر مسند: هست رنگ آن / زرد و سرخ و خوب (کوچه‌های آبی).

تقدیم فعل: می‌پرد پرنده‌ای / تا کنار ابرها / چرخ می‌زند قشنگ / توی آبی هوا (قصه‌های شنیدنی).

جابجایی اجزای فعل مرکب: میشود شروع / روز خوب ما (صد دانه یاقوت).

سوی تو میکشد پر / بلبل و سار و شاپرک (فصل بهار بنویس).

فاصله میان اجزای فعل مرکب: اتل مثل توتوله / نگاه به سبزه‌ها کرد، بوسه به روی گاو زد (گاو حسن چه جوهره؟).

ضعف تألیف: ضعف تألیف هنگامی در ساختار جمله ایجاد میشود که ترکیب کلمات با همدیگر و ساختار و عبارت

جملات در کنار هم معشوش باشد و اجزای کلام در جای خویش قرار نگرفته باشند؛ این امر سبب نارسایی معنی

میگردد (شمیسا، ۱۳۸۷: ۱۱۹). در میان ترکیب‌ات و کلمات اشعار رحماندوست به مواردی از این دست هم

برمیخوریم:

چادر برایم / مادر خریده / یک مهر و تسبیح / خواهر خریده (فصل بهار بنویس).

که عبارت صحیح: «مادر برایم چادر خریده است» میباشد.

موسیقی درونی

جناس خط: لاقل امشب او سیر باشد / سینه‌هایش پر از شیر باشد (کوچه‌های آبی).

جناس زائد: بچه‌ها خانه‌ی شما آباد / خانه‌ها همیشه برپا باد / لیلی لیلی آه، این چیه واه واه (ترانه‌های لیلی پر).

توی دست دیو شب / دو تا دوست اسیر شده (پشت این پنجره‌ها).

جناس مضارع: دنگ دنگ دنگ / زنگ مدرسه (صد دانه یاقوت).

باغ از باد لبریز است (پشت این پنجره‌ها).

کاربرد کلمات نامأنوس: یکی از ویژگی‌های شعر کودک داشتن زبان ساده و طبیعی است؛ از این رو واژه‌هایی که

در شعر کودک مورد استفاده قرار می‌گیرد باید ضمن برخورداری از سادگی، در محدوده گنجینه لغات کودکان باشند. «واژه‌ها و ترکیبات در شعر کودک باید به زبان روزمره نزدیک باشد» (پولادی، ۱۳۸۷: ۲۹۴). نمونه‌ای از

کاربرد کلمات نامأنوس را میتوان در واژه «ژاکت» در این شعر رحماندوست مشاهده نمود:

مادر بزرگ مهربان هم / یک شیوه دیگر گرفته / با اینکه با تو قهر قهر است / ژاکت برایت سرگرفته (سه قدم دورتر از مادر).

استعمال واژه‌های کهن:

تخفیف: گه بادم / گه طوفان (زیباتر از بهار).

فعل دعایی: خشکی از تنت / دور دور باد (پشت این پنجره‌ها).

حشو قبیح: گاه شاعر فعلی را بدون اینکه جمله به آن نیاز داشته باشد، به دلیل رعایت وزن شعر در کلام می‌آورد:

دیروز آمد نامه تو / آن را بگو ده بار خواندم / متن حرف حرف نام‌ها را / با لذت بسیار خواندم (کاش حرفی بزنی).

ایجاز هنری: شاعر شعر کودک با توجه به روحیات آنان باید این نکته را مد نظر داشته باشد که جملات بلند و

در کل اطناب، در حوصله و توانایی ادراکی - زبان کودکان بویژه کودکان سه تا چهار ساله، نمیگنجد؛ از این رو با

کمک ایجاز و اختصار هنری شاعر میتوان مفاهیم بسیاری را در قالب جملات کوتاه به مخاطب خویش انتقال داد.

نمونه‌هایی از این ایجاز هنری را در اشعار رحماندوست میتوان مشاهده نمود:

کلافه شد خروس از این / رفتار زشت پیرزن / فکری به خاطرش رسید / بپر بخور بکوب بزن / پرید میان سفره‌اش

/ برو عقب، بیا جلو / بهم زدن، خرابکاری / بخور بخور، هیل هپو (دوستی شیرین است).

نام آواها: نام آواها کلماتی مستقل به حساب می‌آیند که در موسیقایی کردن شعر کودک بسیار حائز اهمیت هستند

و نوعی تکرار به شمار می‌آیند. تکرار واج در نام آواها، به دلیل ویژگی‌های شاخص صوتی حائز اهمیت فراوان است

(وحیدیان کامیار، ۱۳۷۵: ۲۱). نام آوا ضمن افزایش ساختار موسیقایی کلام، سبب جذابیت بیشتر و جذب مخاطب

میشود و احساس لذت بیشتری را به کودک منتقل میکنند.

قان قان / ماشین میاد / با سرعت خیلی زیاد (کتاب دیگرم کو؟).

هاپوچی پوچی هاپوچی پوچی / نوبرشو آورده / چاییده بابا / حسابی سرما خورده (همان).

تالاپ تولوپ و قیژ و قیژ و دادام دام میپچه توی گوشام (کوچه‌های آبی).

دیلینگ دیلینگ ساز دارم (پنج تا انگشت بودند که...).

دنگ و دنگ و دنگ زنگ مدرسه (صد دانه یاقوت).

چیک و چیک و چیک بارانم / در جایی میمانم (زیباتر از بهار).

هو هو هو باد آمد (پاییز).

جوجه طلایی / جیک و جیک و جیک / دانه برمیچید (جوجه من کو).

کار برد شاخصهای ابداعی: یکی دیگر از شاخصه‌های سبکی رحماندوست، کاربرد قیدهایی است که به نظر از برساخته‌های شاعر است یا دست کم میتوان گفت کاربرد هنری آنها در اشعار کودکانه رحماندوست، بسیار متمایز و قابل توجه است. یکی از واژه‌هایی که با کمک آن قیدهایی مختلفی توسط شاعر خلق شده است، واژه «باغ» است؛ ترکیبات و قیدهایی مانند «باغ خاطره»، «باغ آسمان»، «باغ روشنایی» از این نمونه‌هاست:

آن پنجره ابرو / یک دعوت ساده / یک باغ لبخند است (دوستی شیرین است).

من سبز سبزم، مثل بهارم، یک باغ شادی، در سینه دارم (فصل بهار بنویس).

بهره‌گیری از اصطلاحات عامیانه و محاوره‌ای: یکی از شیوه‌ها و شگردهای زبانی که رحماندوست جهت تأثیرگذاری بیشتر اشعار خویش مورد استفاده قرار داده است، اصطلاحات عامیانه و محاوره‌ای است. اصطلاحات عامیانه، درک و دریافت محتوا را برای کودکان، سریعتر و آسانتر میکند. توجه به این نکته از آن جهت که شعر کودک میتواند در مسئله زبان‌آموزی آنان سهمیم و تأثیرگذار باشد، حائز اهمیت بیشتری است؛ نمونه‌هایی از این مورد:

بپر برو تو رختخواب / زود بگیر بخواب (ترانه‌های نوازش).

خروس من بی چشم و روست (صدای ساز می‌آید).

با اینکه لنگ ظهر شده، باز تو همین‌طور لمیدی (همان).

قوقولی قوقو چه کارد تیزی / قوقولی قوقو چه آب داغی / ای کدخدا داغت را بینم (همان).

یه گوله نور توی شب سیاهه / اگه نباشه خونه سوت و کوره (ترانه‌های بابا).

وقت خواب که نیست / هی! پاشو، پاشو (زیباتر از بهار).

یه صفر گنده / بالای آنهاست (بابا آمد نان آورد).

استراحت چقدر میچسبید / بعد یک روز کار سخت و تلاش (گل لبخند و سلام).

تمام شد ماشالا / هزار هزار ماشالا (زیباتر از بهار).

برو عقب، بیا جلو / بهم زدن، خرابکاری / بخور بخور / هیل هیل (آسمان هنوز آبی است).

تاتی تاتی میرفته / سر به هوا میرفته / هیل هیل پریده / دست و پاهاش شکسته (اون چیه؟ اون کیه؟).

توصیف مشاغل و عینیت بخشیدن به اسامی: یکی از شاخصه‌های مهم در تقویت قدرت ادراک و مهارت زبان‌آموزی کودکان، توجه به مفاهیم، توصیف آنها و عینیت‌گرایی است. مفاهیم انتزاعی در اشعار کودک باید بصورت عینی، محسوس و قابل لمس مورد توجه قرار گیرد؛ رحماندوست با توجه به این مسئله بر پایه توصیف نام مکانها، مشاغل و... موضوعات گوناگون را مدنظر قرار داده و به توصیف آنها پرداخته است:

آرایشگر و پیرایشگر: هر کسی پیشش میره / به فکر زیباییه / قیچی داره، شونه داره، تیغ داره (اون چیه؟ اون کیه؟).

عروسک: دو چشم داره، ابرو داره / دهان و گوش و مو داره / حیف که فقط جون نداره (همان).

آشپز: چاقو تو دست آشپزه / قارچ و هویج خرد میکنه / گوجه را پر میکنه (همان).

سطح ادبی

چنانکه میدانیم درک کودکان از محیط، بیشتر از آنکه انتزاعی و ذهنی باشد، عینی و تصویری است؛ از این رو تصویر را میتوان عنصر ثابت شعر کودک به حساب آورد، چراکه شاعر به کمک تصویر است که مضامین عاطفی، ذهنی و انتزاعی را عینیت میبخشد و از این طریق به کودکان امکان میدهد که به شناخت هرچه بیشتر از محیط پیرامون دست یابند. در شعر «مهتاب لا لا» نمونه‌های زیبایی از این تصویرآفرینیهای هنری را میتوانیم مشاهده کنیم:

«گنجشک لا لا / سنجاب لا لا / آمد دوباره / مهتاب لا لا / لا لا لالایی لا لا لالایی / گل زود خوابید / مثل همیشه / قورباغه ساکت / خوابیده بیشه (بابا آمد نان آورد).

در ادامه به انواع شیوه‌هایی که رحماندوست با بهره‌گیری از آنها به تصویرآفرینی اقدام نموده است اشاره خواهیم کرد.

استعاره: استعاره از مهمترین تصاویر بلاغی در علم بیان به حساب می‌آید، اما برخی بر این باورند که با توجه به دیرپایی معنای آن، ممکن است در شعر کودک مفید واقع نشود. اما کاربرد استعاره متناسب با رشد شناختی مخاطب، سبب گسترش نیروی خلاقیت و توانایی ذهنی وی میشود. بر اساس تقسیم‌بندی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، گروه سنی «الف»، کودکان پیش از دوره دبستان را شامل میشود. در این مرحله، کودکان به اعتبار جاندارپنداری، بسیاری از اشیا و پدیده‌ها را زنده می‌انگارند و میتوانند در قالب استعاره با آنها ارتباط برقرار نمایند (قزل ایاغ، ۱۳۹۲: ۱۰). گرچه عقیده غالب آن است که در اشعار مربوط به این گروه سنی از به‌کارگیری تشبیهات و استعاره‌ها و تصاویر دور از ذهن خودداری شود (شعاری‌نژاد، ۱۳۹۲: ۸۰). رحماندوست از آن دسته شاعرانی است که از استعاره به بهترین نحو بهره گرفته است. کارکرد تصویر بلاغی در شعر زیر که حاصل جاندارپنداری «خورشید» است قابل توجه میباشد:

کوهی و برفی بر سرش / آن سوی آن سو میکشم / خورشید را هم خنده‌رو / بالاتر از او میکشم (آسمان هنوز آبی است).

در مثال دیگر استعاره مکنیه «لبهای دانه» که میتوان آن را در قالب صنعت تشخیص قرار داد:

باران بار زبیرا / لبهای دانه خشک است / نوک پرندگان هم / در آشیانه خشک است (همان).

جانبخشی به اشیا از جمله تکنیکها و صنایعی است که رحماندوست بخوبی از آن در ایجاد فضای تخیلی شعر خویش بهره گرفته است:

دل من میسوزد / غصه‌ام میگیرد / زیر این آدمها / صندلی میمیرد (همان).

استعاره «فرزند مهتاب» در شعر زیر از جمله نمونه‌هایی است که گرچه برای گروه سنی «ج» درک آن اندکی دشوار است، با توجه به قرینه‌هایی که رحماندوست در ابیات ارائه داده است، دریافت آن تا حدودی آسانتر شده است:

همبازی شهبای من / فرزند مهتاب او / شاید فرشته یا پری / خواب است او... خواب است او (نوشتۀ شهبای).

در فکر بوسه آب، لبهای غنچه بسته، گل بازکرده آغوش / در گوشه‌ای نشسته (گل لبخند و سلام).

بازم خورشید میزند لبخند / به دشت زیبا / به کوه بلند (همان).

چون که سرد شد هوا / ابر گریه میکند / ابر آب میشود / ابر ناله میکند (همان).

در شعر زیر «چادر آبی» استعاره از آسمان است که با توجه به گروه سنی مخاطب یعنی گروه سنی «د» استفاده

از آن بجا و مناسب است:

چادر آبی / روی سرهایی / آبی آبی / همچو دریایی (همان).

تشخیص: یکی از صنایع پرکاربرد و قابل توجه در آثار رحماندوست بهره‌گیری از تشخیص و جاندارانگاری است. رحماندوست با استفاده از این استعاره، با نیروی خیال خویش، به عناصر بیجان، جان میبخشد. نگاه هنری شاعر به پدیده‌های طبیعی، سبب آفرینش و خلق تعداد زیادی از استعاره‌های مکنیه در قالب تشخیص شده است. نمونه‌هایی از این صنعت را در شعر رحماندوست مورد توجه قرار می‌دهیم:

باد میرقصاند / شعله‌ها میرقصند (کوچه‌های آبی).

پروانه‌ای به من گفت / این باغ، باغ دنیاست (همان).

خورشید دیگر خسته شد (همان).

دست و صورتش را گل / شسته بود و خوشبو بود (همان).

حتی گل با گرمی / در سرما میخندید (زیباتر از بهار).

در شعر زیر رحماندوست برای ایجاد ارتباط عاطفی مادرانه با عروسک و استفاده از صنعت تشخیص، جهان کودک را سرشار از احساس و خیال میکند:

سلام سلام عروسکم / دختر ناز کوچکم / سلام به اسباب بازیها / خیلی قشنگند به خدا (دوستی شیرین است).
از ویژگی‌های صنعت تشخیص آن است که دامنه خیال کودک را افزایش می‌دهد و سبب پرورش و رشد تخیل وی میشود.

تشبیه: تشبیه از جمله صنایع پرکاربرد و حائز اهمیت در شعر کودک است. «بدیهی است کودک در هر سنی، ویژگیها و تواناییها و محدودیت‌های متفاوتی دارد که این تفاوتها در نوع و شکل تشبیهات موجود در اشعار متناسب با هر گروه سنی انعکاس مییابد» (پورالخاص و باقری، ۱۳۹۲: ۴۰). پایه و اساس تشبیه، کشف و مشابهت و بازآفرینی مجدد تصویر به کمک این شباهت است. در میان عناصر موجود در جهان خلقت، کودک پیوندی ناگسسته‌نی با جهان طبیعت دارد؛ بر این اساس خلق تشبیه بستگی به ذوق و اندیشه خالق آن، باید بگونه‌ای برای کودک مطرح شود که ما به ازای خارجی آن قابل درک و دریافت باشد. رحماندوست انواع گوناگون آن را مورد توجه قرار داده است.

تشبیه محسوس به محسوس: رحماندوست در تشبیه مرکب زیر که دو طرف آن را امر حسی و عینی تشکیل داده است، درختان بید را به زنانی تشبیه نموده است که سر در گوش هم نهاده‌اند و لرزش برگهای این درختان را به رقص گیسوان زنان تشبیه نموده است:

در میان کوچه چند بید / زیر باد ایستاده‌اند / مثل چند زن، کنار هم / سر به گوش هم نهاده‌اند / برگهایشان به دست باد / دانه دانه میشود / گیسوانشان به دست باد / نرم نرم شانه میشود (فصل بهار بنویس).

توصیف دندان به گل و مروارید: توی دهان بچه‌ام، یه گل زده جوونه / گل نگو مرواریده / مثل طلای سفیده (همان).
توصیف مادر به گل، ماه و خورشید:

مامان من خوشگله مثل ماهه / یه گوله نور توی شب سیاهه / وقتی باشه خورشید خونه ماست (همان).

یک هفته لق بود / دندان مقداد / دیشب سر شام / دندانش افتاد / آینه آورد / خود را در آن دید / تا دید خود را خندید خندید / زیرا که میدید / چون پیرزنها / از دست داده / دندان خود را (صد دانه یاقوت).

تشبیه معقول به محسوس: تشبیه «جغد غصه» در این عبارت از نوع تشبیه معقول به محسوس است:

دلخوری / سکوت کرده‌ای / جغد غصه در دل تو آشیان کرده است (کاش حرفی بزنی).
نیز طاووس خیال در این مثال: طاووس خیالش / در قطره‌ای از اشک سفر کرد (ترانه‌های نوازش).
آن دو نفهمیدند / که حسابی دیر شده / توی دست دیو شب / دو تا دوست اسیر شده (همان).
قهر آتش اما / آشتی باران است / دوری از نزدیکان / فصل یخبندان است (کاش حرفی بزنی).
تشبیه تسویه: مسعود و محمود و داوود و مولود / ما حلقه بودیم، بی بی نگین بود (دوستی شیرین است).
تشبیه بلیغ: دو لپ داره تربچه / با یه دهان غنچه / (ترانه‌های نوازش).
تشبیه مجمل: باران که افتاد، خورشید که تابید / مثل گلی زرد / گل کرد و خندید (سگی بود جنگلی بود).
تشبیه جمع: آن صدا به گوش من / مثل راه رفتن بود / مثل قُل قُل چشمه / مثل قصه گفتن بود (فصل بهار بنویس).

هم آفتاب است / هم ماه تابان / هم سایه هم گل / هم چشمه‌ساران (باغ مهربانیها).
تشبیه تفضیل: او که بود بابایی / مهربانتر از خورشید / باصفا تر از دریا / پرخرو شتر از رود.
کنایه: کنایه از دیگر عناصر تصویرآفرین در شعر است که اگرچه بیشتر در ادبیات بزرگسال بعنوان شگردی ادبی قابل توجه است، میتوان بصورت محدود، از کنایه‌های زودفهم و تا حدودی قابل توضیح در شعر کودک نیز بهره گرفت؛ به هر حال شاعری مانند رحماندوست با آگاهی از اسلوب شعری و نیازهای کودکان، تمایل چندانی به بهره‌گیری از صنعت کنایه در شعر کودک بویژه گروههای سنی «الف» و «ب» ندارد. شاید بتوان موارد محدودی از این آرایه را در اشعار وی پیدا نمود؛ در مثال زیر:
یعنی سر قولی که دادم / پامیفشارم تا بمیرم / امسال میکوشم که حتی / یک نمره تک هم نگیرم (نامه‌ای برای تو).

در مثال بالا «پافشاری» کنایه از تأکید کردن است.

حس آمیزی: استفاده از شیوه حس‌آمیزی، تأثیر بسیار زیادی در انتقال احساسات به مخاطب دارد؛ تا جایی که میتوان گفت تأثیرگذاری کلام به کمک این شیوه، بسیار افزایش مییابد؛
بوسه داغ و لبخند / عطر شکوفه و قند (صدای ساز می‌آید).
تق و تق تق تاقانه / جوجه آمد به خانه / صدای ساز می‌آمد / بوی نماز می‌آمد (اون چیه؟ اون کیه؟).
قناری در قفس خویش نیست / صدای سبز آوازش (دوستی شیرین است).

ایهام ترجمه: در ایهام ترجمه، دو لغت که مترادف همدانند به دو معنی مختلف به کار میروند؛ مثلاً استاد از در وارد شد و در باب بدیع سخن گفت. "در" و "باب" مترادف همدانند اما در دو معنی به کار رفته‌اند. این دو واژه معمولاً یکی عربی و یکی فارسی است اما گاه ضرورتاً چنین نیست» (شمیسا، ۱۳۸۷: ۱۳۹). رحماندوست در شعری واژه «فضّه» را که به معنای نقره است با معنای فارسی آن همراه کرده است؛ در یافت ترادف این دو واژه برای مخاطب گروه سنی الف و ب در مجموعه «ترانه‌های شهر زیبا» به نظر دشوار است:
فضّه کی بود؟ فضّه نام نقره‌ترین نقره این جهان بود / یاور و یار فاطمه / سیده زان بود / نقره خانم آن زن خوب و مهربان / آرد را گرفت فوری سه قسمتش کرد (ترانه‌های شهر زیبا).

متناقض‌نما (پارادوکس): با توجه به میزان درک و دریافت گروه سنی کودک و خردسال (سالهای پیش از دبستان) میتوان گفت این آرایه چندان در میان اشعار این گروه سنی کاربردی ندارد؛ اما نمونه‌های موفق از بهره‌گیری شاعر

از این آرایه را میتوان در مجموعه اشعار برای گروه سنی «ب» به بعد مشاهده نمود: اسم من خورشید است / گر نتابم روزی / زندگی میمیرد (دوستی شیرین است).

نمادها و نشانه‌ها: در سروده‌های رحماندوست برخی لغات با ارزشهای نمادین مطرح شده‌اند و فضا را بگونه‌ای سمبلیک درآورده‌اند. در اینجا به دو نمونه از جمله «گل و پروانه» بعنوان نماد عاشق و معشوق و «چراغ راهنما» بعنوان نماد قانون اشاره میکنیم:

وقتی که او میرفت از اینجا / شاگردهایش گریه کردند و پروانه‌ها ماتم گرفتند / گلها برایش گریه کردند (فصل بهار بنویس).

آن چراغ قرمز / حکمران آنجاست / حاکم قرمزپوش / چیست فرمانش؟ / ایست! (همان).

ضرب‌المثل: استفاده از ضرب‌المثل یکی دیگر از شگردهای سبکی رحماندوست میباشد؛ ضرب‌المثلهایی که نشان‌دهنده ارتباط قوی شاعر با مخاطب است. استفاده از این آرایه به دو دلیل در شعر کودک و نوجوان حائز اهمیت است: نخست تصویری زبان و جنبه عینی بخشیدن به آن؛ دوم ساده کردن مفاهیم ادراکی جهت انتقال بهتر و بیشتر به مخاطب:

بنویس سه / نوشتم / یک بام و دو هوا را (همان).

دنبال گربه گردم، بگرد تا بگردم (کتاب دیگرم کو؟).

سبک فکری

در سرودن هر شعری، شاعر باید گروه‌های سنی مخاطبین را به لحاظ توجه به مضمون و درونمایه مد نظر قرار دهد. «شاعر باید با گروه‌های حسّی، ادراک گروه‌های مختلف سنی، زبان آنها و روشهای مختلف تأثیر شعر بر گروه‌های مختلف سنی آشنایی داشته باشد؛ زیرا بر اساس یافته‌های علم روانشناسی، آثار مستند، بویژه شعر و داستان، میتواند کارایی بهتری در پاسخگویی به نیازهای شناختی، احساسی و عاطفی داشته باشد» (فزل ایغ، ۱۳۹۲: ۲۳). در ادامه به مهمترین شاخصه‌های فکری که رحماندوست در سرودن اشعار کودکانه خویش به آنها توجه نموده است اشاره مینماییم:

مضامین و درونمایه‌های دینی و مذهبی: توجه به آموزه‌های دینی و قرآنی، شناخت خدا و حقیقت هستی یکی از درونمایه‌های اصلی و مورد توجه رحماندوست میباشد. شاعر برای شناساندن خدا به کودک، به آفریده‌ها و مخلوقات وی اشاره میکند تا ذهن او را از طریق موجودات و آفریده‌های حسّی، به مفاهیم انتزاعی راهنمایی کند: ای خدا، ای خدای پاک و بزرگ / ای خدا، ای خدای بی‌همتا / ای خداوند آسمان و زمین / ای خداوند درّه و دریا / میخورد به چشم / هر چه، هر که، هر کجاست / آفریدگار آن / مهربان خدای ماست (چشمه نور).

اگر در این جهان پرهیاهو / تو را حتی به سر، یک سایبان نیست / به هر خاری میند امید؛ زیرا / پناهی جز خدای مهربان نیست (همان).

اگر تنهاتر از آن تک درختی / که رسته در کویر خشک و بی‌آب / اگر از وحشت و تنهایی و درد / نمی‌آید به چشم خسته‌ات خواب / اگر در این جهان پرهیاهو / تو را حتی به سر یک سایبان نیست / به هر خاری میند امید زیرا / پناهی جز خدای مهربان نیست (همان).

هر چه میبینی / خوب و دلربا / هر چه میبینی / درست و بجا / ای خدای گل / مهربان من / آفریننده / جان جان من / با نظم و ترتیب / کار لطف توست / شکر تو ای خدا (چشمه نور).

توده بخار آب / می‌رود به آسمان / ابر تیره میشود / سایه‌ساز مهربان / هر زنده‌ای بیاید / از آب، زندگانی / این نعمت خدا را / کی شکر میتوانی؟ (همان).

توجه به معاد: چون بهار آید از ره دوباره / برگها زنده و تازه گردد / بر درختی که پاییز مرده / باز بلبل خوش‌آواز گردد / ما همچون درختیم و برگیم / زندگی‌مان بهاری سلامت / فصل پاییز ما مردن ماست / تا بیاید بهار قیامت (چشمه نور).

ستایش و حمد خدا: بر همه کوه و دشت / هر گیاه / گوشه‌ای، غنچه لب را گشود / بی زبان / بی دهان / خالق خود را ستود (همان).

ماه و شب و ابر و ستاره / گویند وقت خواب ناز است / تا صبحدم برخیزی از خواب / وقتی که هنگام نماز است (همان)

توجه به درونمایه‌های آیینی: از جمله واقعه عاشورا و شهادت امام حسین (ع) یکی دیگر از درونمایه‌های فکری اشعار رحماندوست میباشد. شعر «لالایی عاشورا» و «از علی اصغر خجالت میکشم» از جمله اشعار سوزناک رحماندوست در توصیف این حادثه تاریخی با زبان شیرین و کودکانه است.

مدینه بود و غوغا بود / اسیر دیو سرما بود / محمد سر زد از کعبه / که او خورشید دلها بود / لا لا خورشید من / لا لا گل امید من / لا لا / خدیجه همسر او بود / زنی خندان و خوشخو بود / برای شادی و غمها / خدیجه یار خوشرو بود / لا لا لا شادیم لا لا / غم آزادیم لا لا / خدا یک دختر زیبا / به آنها داد لا لا لا / به اسم فاطمه زهرا / امید مادر و بابا (دوستی شیرین است).

بهره‌گیری از عناصر اقلیمی، فرهنگی و بومی: منظور از عناصر اقلیمی و بومی، نامها و اصطلاحات خاص هر منطقه است که میتواند تصویری زنده از آنها در ذهن مخاطب خلق کند. بهره‌گیری از این ویژگی، از شاخصه‌های تأثیرگذار و مثبت در شعر کودک است؛ چراکه به‌کارگیری این قبیل گزاره‌ها و مؤلفه‌ها علاوه بر افزایش دایره لغات کودک، درک و بینش او را نسبت به محیط اطراف بیشتر میکند. توجه به عناصر اقلیمی، روستایی، سبک معماری، آیینها و رسوم مختلف مانند «خانه‌تکانی»، «سفره هفت‌سین»، «سفره قلمکار»، «عیدی»، «کرسی»، «ساز و نقاره»، «سرشیر»، «تنور»، «چونه»، «شامی و کنتل»، «خروس لاری»، «مرد ماستبند»، «بازی لی لی» نمونه‌هایی از این قبیل موارد است (ر.ک رنگ و وارنگ از همه رنگ).

خانه‌ام چاه و در و دیوار داشت / پشت بام و پله و انبار داشت / با صدف یک حوض کوچک ساختم / چند ماهی توی آن انداختم (صدای ساز می‌آید).

توجه به مضامین اخلاقی و تعلیمی: یکی از روشهای تعلیم و تربیت کودکان بصورت غیرمستقیم است؛ از این رو «مضامین شعر کودک اگر بصورت سنجیده‌ای انتخاب شود، پرورنده روح است؛ گسترنده ذهن اوست و نگاهدارنده او در مسیر سلامت که طبیعت او را ارزانی داشته است» (کیانوش، ۱۳۷۹: ۱۰۳). از جمله مضامین اخلاقی در شعر رحماندوست، توجه به احترام و محبت به اعضای خانواده است.

مداد را تراشیدم / نوشتم: آب، بابا، نان / نوشتم: دوست دارم / تو را، بسیار مادر جان (آسمان هنوز آبی است).
مجموعه «بابا آمد، نان آورد» بعنوان نمونه یکی از مجموعه اشعاری است که شامل سیزده قطعه شعر کودک است و مضامینی از زندگی روزمره و مفاهیم مورد نیاز برای گروه سنی کودکان در رده سنی «ب» را مورد توجه قرار داده است؛ بعنوان مثال برای تعلیم «حساب» و ریاضی، شاعر از عناصر طبیعی و نیز هنر نقاشی استفاده کرده است:

یک هشت و یک هفت / یک هفت و یک هشت / شد رشته کوه / پایین آن دشت / یک صفر گنده / بالای آنهاست / خورشید زردی / پرنور و زیباست / گل، پنج تا پنج / خانه، دو با یک / شکل یک درخت است / پنج و دو تا یک / پایین آنها / رودی پرآب است (زیباتر از بهار).

رحماندوست در مجموعه «زیباتر از بهار» با توجه به موقعیت جغرافیایی و اقلیم ایران، زیباییها و دگرگونیهای طبیعت در چهار فصل سال را مورد توجه قرار داده است و با زبانی کودکانه، عناصر طبیعی مانند برف و باران را به تصویر کشیده است:

برفهای دیروز / میشود کم کم آب / رود برمیخیزد / نرم‌نرمک از خواب / خاک خشک و تشنه / آب را مینوشد / بعد از آن با شادی / رخت نو میپوشد (باغ مهربانیها).

معما و چیستان: کتاب «اون چیه که، اون کیه که» برای گروه سنی «الف» و «ب» یکی از کتابهایی است که بصورت اختصاصی به معما و چیستان برای این گروه سنی اختصاص داده شده است. مجموعه‌ای از درونمایه چیستان و معماهای آسان و خواندنی به زبان شعر که رحماندوست با تکیه بر صنعت جاندارپنداری، بسیاری از پدیده‌های انتزاعی را برای کودکان، ملموس نموده است:

اون چیه که هر کدومش یه رنگه / تو جعبه‌ای قشنگه / نقاشی‌مو رنگ‌وارنگ میکنه / خیلی قشنگ میکنه / خونه و رود میکشه / کوه کبود میکشه / باغبون گل‌های دفتر میشه / هرچی که گل بکاره / کوچیک و کوچیکتر میشه (اون چیه؟ اون کیه؟).

نتیجه‌گیری

در بحث و بررسی پیرامون اشعار کودک و نوجوان، واضح است که مؤلفه‌ها و شاخصه‌های سبکی اشعار این حوزه را سبکهای شعری در آثار بزرگسالان کاملاً متفاوت است و دارای ساختار زبانی، ادبی و فکری خاص است. با وجود اهمیت مطالعات سبک‌شناسانه در مشخص ساختن میزان موفقیت و ذوق ادبی و هنری پدیدآورنده و به دست دادن شاخصه‌ها و گزاره‌هایی جهت تشخیص آثار قابل توجه و ارزشمند از دیگر آثار، هنوز هم ضعفها و کاستیهای بسیاری در حوزه ادبیات کودک بویژه سبک‌شناسی وجود دارد. رویکردهای علمی در این عرصه میتواند علاوه بر مشخص ساختن سنجها و معیارهایی برای غث و ثمین در این زمینه، به بازشناسی آثار کودک و میزان موفقیت هنرمندان این عرصه کمک قابل توجهی نماید. یکی از شاعران مطرح و برجسته در عرصه ادبیات کودکان مصطفی رحماندوست میباشد که آثار بسیار زیادی در این زمینه تا کنون چاپ و منتشر نموده است. رحماندوست در اشعارش در سطوح سه‌گانه زبانی، ادبی و فکری بسیار موفق عمل نموده است. وی با آگاهی و اشراف بسیار زیاد بر زبان کودکانه تا حد امکان از به کار بردن لغات نامأنوس و دیرپاب، دارای حشو و ناآشنا خودداری نموده است؛ اصطلاحات عامیانه و روزمره در حیطه سبک زبانی رحماندوست وجود دارد و شاعر با بهره‌گیری از ساختار جمله‌بندی معیار و نحو سالم، تا حدود زیادی به سهولت و زودفهمی اشعار کمک نموده است. از میان آرایه‌های مورد بررسی، جاندارانگاری و تشخیص به دلیل توجه نویسنده به پدیده‌های گوناگون طبیعی، اقلیمی، فصلها، رنگها و... کاربرد بیشتری دارد. رحماندوست از زبان اشیا، حیوانات و امور بیجان برای القای مفاهیم خود سخن میگوید. تکرار و تشبیه از دیگر صور خیال مورد توجه رحماندوست است. در سطح فکری آموزش مفاهیم اخلاقی، تربیتی، احترام به والدین، بزرگترها، قوانین راهنمایی و رانندگی و نیز مفاهیم مذهبی و توجه به خداوند از جمله نکات مورد توجه شاعر است.

مشارکت نویسندگان

این مقاله از رساله‌ دوره دکتری زبان و ادبیات عربی مصوّب در دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد آبادان استخراج شده است. سرکار خانم دکتر رحیمه چولانیان راهنمایی این رساله را برعهده داشته و طراح اصلی این مطالعه بوده‌اند. سرکار خانم توران عفری بعنوان پژوهشگر این رساله در گردآوری داده‌ها و تنظیم متن نهایی نقش داشته‌اند. آقای دکتر صادق ابراهیمی کاوری به عنوان مشاور نیز در تجزیه و تحلیل داده‌ها و راهنمایی‌های تخصصی این پژوهش نقش داشته‌اند. در نهایت تحلیل محتوای مقاله حاصل تلاش و مشارکت هر سه پژوهشگر بوده است.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله بر خود لازم میدانند مراتب تشکر و تقدیر خود را از گروه زبان و ادبیات عربی دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد آبادان و همچنین سردبیر محترم و کارکنان فرهیخته نشریه سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب) اعلام کنند.

تعارض منافع

نویسندگان این مقاله گواهی مینمایند که این اثر در هیچ نشریه داخلی و خارجی به چاپ نرسیده و حاصل فعالیت‌های پژوهشی تمامی نویسندگان است، و ایشان نسبت به انتشار آن آگاهی و رضایت دارند. این تحقیق طبق کلیه قوانین و مقررات اخلاقی اجرا شده و هیچ تخلف و تقلبی صورت نگرفته است. مسئولیت گزارش تعارض احتمالی منافع و حامیان مالی پژوهش به عهده نویسنده مسئول است، و ایشان مسئولیت کلیه موارد ذکر شده را بر عهده میگیرند.

References

- Ahmadnezhad, Kamel. (1992). *Literary techniques*. Tehran: Paya, p. 86.
- Anvari. Hassan and Ahmadi Givi. Hassan. (2010). *Persian grammar 2*. Third edition. Sixth edition. Tehran: Fatemi Cultural Institute, p. 248.
- Baraheni, Reza. (1992). *Gold in copper, The second volume*. Tehran: Zaryab, p. 56.
- Ghazal Ayagh, Sorayya. (2012). *Literature for children and teenagers and promoting reading*. 9th edition, Tehran: Samt, pp. 10-23.
- Kianoosh. Mahmoud. (2000). *Children's poetry in Iran*. Third edition. Tehran: Aghaz: p. 103.
- Nejad's slogan Jafar. (2013). *Children's Literature*. Tehran: Ettela'at, p. 80.
- Puladi. Kamal. (2008). *Foundations of children's literature*. second edition. Tehran: Center for intellectual development of children and adolescents, p. 294.
- pur al-khas, Shukrallah and Bagheri. Farshid. (2012). "The course of similes in children's poetry". *Stylistics of Persian poetry and prose* (Bahar Adeb) 6 (2). pp. 59-39.
- Rahmandoost, Mustafa. (1980). *In the name of my friend God*. second edition. Tehran: Peydayesh.

- Rahmandoost, Mustafa. (1988). More beautiful than spring. Tehran: Burhan School Cultural Institute.
- Rahmandoost, Mustafa. (1990). Blue alleys. Tehran: Mehrab Qalam.
- Rahmandoost, Mustafa. (1995). Blue alleys. Third edition. Tehran: Mehrab Qalam.
- Rahmandoost, Mustafa. (1998). Wind music second edition. Tehran: Borhan School Cultural Institute.
- Rahmandoost, Mustafa. (1999). Dad came and brought bread. Tehran: Children and Adolescent Intellectual Development Center.
- Rahmandoost, Mustafa. (2000). The instrument sounds. Tehran: Mehrab Qalam.
- Rahmandoost, Mustafa. (2005). I wish you would say something. Tehran: Children and Adolescent Intellectual Development Center.
- Rahmandoost, Mustafa. (2005). The bird said. Tehran: Mahtab book.
- Rahmandoost, Mustafa. (2005). Three steps away from mother. 11th edition Tehran: Mehrab Qalam.
- Rahmandoost, Mustafa. (2007). My other book. Tehran: Peydayesh.
- Rahmandoost, Mustafa. (2007). What is that? who is it? Tehran: Children and Adolescent Intellectual Development Center.
- Rahmandoost, Mustafa. (2009). Baba's songs, Tehran: Children and Adolescent Intellectual Development Center.
- Rahmandoost, Mustafa. (2010). Friendship is sweet. The seventh edition. Tehran: School.
- Rahmandoost, Mustafa. (2010). The sky is still blue. Tehran: Mehrab Qalam.
- Rahmandoost, Mustafa. (2011). What kind of cow is Hassan? 12th edition, Tehran: Ofog.
- Rahmandoost, Mustafa. (2012). Beautiful city songs. second edition. Tehran: Shahr.
- Rahmandoost, Mustafa. (2012). Li Li Par's songs. Fifth Edition. Tehran: Tehran city.
- Rahmandoost, Mustafa. (2012). Oh God, how many stars? second edition. Tehran: Neyestan.
- Rahmandoost, Mustafa. (2013). One hundred rubies. Tehran: Peydayesh.
- Rahmandoost, Mustafa. (2016). My chicken, Tehran: Cultural Institute of Burhan School.
- Rahmandoost, Mustafa. (2018). Where are you? (audio book). Tehran: Novin Goya Ketab.
- Rahmandoost, Mustafa. (1988). Garden of Kindness, Tehran: Burhan School Cultural Institute.
- Rahmandoost, Mustafa. (1991). Children's and adolescent literature. Tehran: Iran Publishing Company, p. 66.
- Rahmandoost, Mustafa. (1992). Behind these windows. second edition. Tehran: Burhan School Cultural Institute.
- Rahmandoost, Mustafa. (1997). Spring of light, Tehran: Children and Adolescent Intellectual Development Center.

- Rahmandoost, Mustafa. (1999). It was a dog; it was a forest. Tehran: Children and Adolescent Intellectual Development Center.
- Rahmandoost, Mustafa. (1999). More beautiful than spring. Tehran: Publishing.
- Rahmandoost, Mustafa. (2000). Write in spring. Tehran: Center for intellectual development of children and adolescents.
- Rahmandoost, Mustafa. (2001). The flower of smile and greeting. Tehran: Children and Adolescent Intellectual Development Center.
- Rahmandoost, Mustafa. (2001). The sky is still blue. Tehran: Mehrab Qalam.
- Rahmandoost, Mustafa. (2001). Writing at night, Tehran: Children and Adolescent Intellectual Development Center.
- Rahmandoost, Mustafa. (2003). Caressing songs, Tehran: Children and Adolescent Intellectual Development Center.
- Rahmandoost, Mustafa. (2003). Fall. second edition. Tehran: Ferno.
- Rahmandoost, Mustafa. (2005). Colorful of all colors. Tehran: Burhan School Cultural Institute.
- Sadegh Zadeh Mahmoud and Zare Bidaki. Maryam. (2013). "Investigating the main linguistic and image-creating features in Rahmandoost's poems". *Scientific-Research Journal of Children's Literature Studies*, Shiraz University, 5 (2), pp. 75-106.
- Sadegh Zadeh Mahmoud and Zare Bidaki. Maryam. (2016). "Investigating the linguistic features of pure children's poetry in Rahmandoost's poems". *Kavoshnameh scientific-research biannual*. 18 (34). pp. 219-246.
- Sadeghian, Muhammad Ali. (2009). The ornament of speech in Badie Farsi. Yazd: Yazd University Press, p. 102.
- Servatian, Behrouz. (1990). Expression in Persian poetry. Tehran: Barg, p. 40.
- Shafii Kadkani Mohammad Reza (1989). Poetry music. Tehran: Aghaz, p. 54.
- Shamisa. Cyrus. (2008). Expression and meanings. second edition. Tehran: Mitra.
- Vahidian Kamiar, Taghi. (1996). Dictionary of Persian phonetic names. Mashhad: Press of Ferdowsi University of Mashhad, p. 21.

فهرست منابع فارسی

- احمدنژاد. کامل (۱۳۷۱). فنون ادبی. تهران: پایا، ص ۸۶.
- انوری. حسن و احمدی گیوی. حسن (۱۳۸۹). دستور زبان فارسی ۲. ویراست سوم. چاپ ششم. تهران: مؤسسه فرهنگی فاطمی، ص ۲۴۸.
- براهنی. رضا (۱۳۷۱). طلا در مس. جلد دوم. تهران: زریاب، ص ۵۶.
- پورالخاص. شکرالله و باقری. فرشید (۱۳۹۲). «سیر تشبیه در شعر کودک». سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب) (۲)، ۶، صص ۳۹ - ۵۹.

پولادی. کمال (۱۳۸۷). بنیادهای ادبیات کودک. چاپ دوم. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ص ۲۹۴.

- ثروتیان. بهروز (۱۳۶۹). بیان در شعر فارسی. تهران: برگ، ص ۴۰.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۶۷). باغ مهربانیها. تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۷۰). پشت این پنجره‌ها. چاپ دوم. تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۷۴). کوچه‌های آبی. چاپ سوم. تهران: محراب قلم.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۷۶). چشمه نور. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۷۶). سگی بود جنگلی بود. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۷۸). زیباتر از بهار. تهران: طبع و نشر.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۷۹). فصل بهار بنویس. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۰). آسمان هنوز آبی است. تهران: محراب قلم.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۰). گل لبخند و سلام. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۰). نوشته شبها. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۲). پاییز. چاپ دوم. تهران: فرنو.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۲). ترانه‌های نوازش. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۴). پرندۀ گفت به به. تهران: کتاب مهتاب.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۴). رنگ و وارنگ از همه رنگ. تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۴). سه قدم دورتر از مادر. چاپ یازدهم. تهران: محراب قلم.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۴). کاش حرفی بزنی. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۶). اون چیه؟ اون کیه؟ تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۶). کتاب دیگرم کو. تهران: پیدایش.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۹). دوستی شیرین است. چاپ هفتم. تهران: مدرسه.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۹۰). گاو حسن چجوره؟ چاپ دوازدهم. تهران: افق.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۹۱). ترانه‌های شهر زیبا. چاپ دوم. تهران: نشر شهر.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۹۲). ترانه‌های لی لی پر. چاپ پنجم. تهران: شهر تهران.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۹۲). چند تا ستاره وای خدا. چاپ دوم. تهران: نیستان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۹۶). جوجه من کو. تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۹۸). شاپرکم کجایی (خواب قشنگم کجایی). (کتاب صوتی). تهران: نوین گویا کتاب.
- رحماندوست. مصطفی (۱۴۰۱). به نام دوستم خدا. چاپ دوم. تهران: پیدایش.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۷۷). موسیقی باد. چاپ دوم. تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۶۷). زیباتر از بهار. تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۶۹). کوچه‌های آبی. تهران: محراب قلم.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۷۰). ادبیات کودک و نوجوان. تهران: شرکت چاپ و نشر ایران.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۷۸). بابا آمد نان آورد. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.

- رحماندوست. مصطفی (۱۳۷۹). صدای ساز می‌آید. تهران: محراب قلم.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۸). ترانه‌های بابا. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۸۹). آسمان هنوز آبی است. تهران: محراب قلم.
- رحماندوست. مصطفی (۱۳۹۳). صد دانه یاقوت. تهران: پیدایش.
- شعاری‌نژاد. جعفر (۱۳۹۲). ادبیات کودکان. تهران: اطلاعات، ص ۸۰.
- شفیعی‌کدکنی. محمدرضا (۱۳۶۸). موسیقی شعر. تهران: آگاه، ص ۵۴.
- شمیسا. سیروس (۱۳۸۷). بیان و معانی. چاپ دوم. تهران: میترا.
- صادق‌زاده. محمود و زارع بیدکی. مریم (۱۳۹۳). «بررسی اصلیتین ویژگیهای زبانی و تصویرآفرینی در اشعار رحماندوست». مجله علمی - پژوهشی مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز. (۲) ۵، صص ۷۵ - ۱۰۶.
- صادق‌زاده. محمود و زارع بیدکی. مریم (۱۳۹۶). «بررسی ویژگیهای زبانی شعر ناب کودک در اشعار رحماندوست». دوفصلنامه علمی - پژوهشی کاوشنامه. (۳۴) ۱۸، صص ۲۱۹ - ۲۴۶.
- صادقیان. محمدعلی (۱۳۸۸). زیور سخن در بدیع فارسی. یزد: انتشارات دانشگاه یزد، ص ۱۰۲.
- قزل‌ایاغ. ثریا (۱۳۹۲). ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن. چاپ نهم، تهران: سمت، صص ۲۳ - ۱۰.
- کیانوش. محمود (۱۳۷۹). شعر کودک در ایران. چاپ سوم. تهران: آگاه، ص ۱۰۳.
- وحیدیان کامیار. تقی (۱۳۷۵). فرهنگ نام‌آوایی فارسی. مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد، ص ۲۱.

معرفی نویسندگان

توران عفری: دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده علوم انسانی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران.
(Email: toran.afri@gmail.com)

رحیمه چولانیان: استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده علوم انسانی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران.
(Email: Ra.Choulanian1349@iau.ac.ir; نویسنده مسئول)

صادق ابراهیمی کاوری: استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده علوم انسانی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران.
(Email: Ebrahimi.kavari70@iauabadan.ac.ir)

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited.

Introducing the authors

Toran Afri: PhD student, Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Humanities, Abadan Branch, Islamic Azad University, Abadan, Iran.
(Email: toran.afri@gmail.com)

Rahime Cholanian: Assistant Professor, Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Humanities, Abadan Branch, Islamic Azad University, Abadan, Iran.
(Email: Ra.Choulanian1349@iau.ac.ir; Responsible author)

Sadegh Ebrahimi Kavari: Assistant Professor, Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Humanities, Abadan Branch, Islamic Azad University, Abadan, Iran.
(Email: Ebrahimi.kavari70@iauabadan.ac.ir)